

Kultura średniowiecza w Polsce

Kultura średniowiecza w Polsce

Kultura średniowieczna rozwijała się od końca V wieku do końca wieku XV. Średniowiecze było epoką, której kultura ściśle związana była z sytuacją, jaka miała miejsce w krajach europejskich. Decydujący wpływ miała na nią sytuacja wewnętrzna i zewnętrzna w państwie polskim.

Średniowiecze charakteryzowało się uniwersalizmem, czyli poglądem, według którego średniowiecze wypracowało charakterystyczny, jedyny dla swojej epoki styl. Uniwersalizm kultury średniowiecznej przejawiał się w braku kultur narodowych, wykształceniu się jednego wzorca – wedle, którego powstawały dzieła (wzorzec ten wypracowali duchowni).

Głównym poglądem średniowiecza, który wyznaczał uniwersalizm był teocentryzm, według którego Bóg - (teo) znajduje się w centrum zainteresowania człowieka, w centrum życia doczesnego, w centrum sztuki i literatury. Teocentryzm zwracał uwagę, że liczą się tylko sprawy związane z życiem wiecznym człowieka, nie jest istotne jak żyjemy na ziemi, tylko, aby człowiek żył tak, aby trafił do życia wiecznego. Za metodę uzyskania tego celu uważano umartwienie się. Kultura średniowiecza wypracowała wzór, według którego człowiek średniowieczny powinien postępować. Były to wzór ascety (św. Franciszka z Asyżu czy św. Wojciecha).

W kulturze średniowiecznej Europy uniwersalnym językiem była łacina, to właśnie w języku łacińskim powstał szereg dzieł literackich. Były one anonimowe. Wynikało to z przekonania teocentrycznego. Średniowieczną grupą osób, dzięki której doszło do rozwoju kultury byli duchowni, tak, więc głównymi ośrodkami życia umysłowego stawały się klasztory. Na szeroką skalę prowadzona była działalność franciszkanów, cystersów oraz dominikanów. Zasługuje na uwagę również fakt, że do klasztorów oddawani byli poważnie chorzy zaraz po urodzeniu lub ukończywszy wiek dziecięcy. Ojcowie klasztorni potrafili przez wiele lat, a czasem nawet przez całe życie zajmować się przepisywaniem ksiąg (byli to tzw. skrybowie).

Kultura średniowieczna w Europie związana była również ze szkolnictwem, w którym obowiązywały dwa stopnie siedmiu sztuk wyzwolonych:

- trivium (gramatyka, retoryka, dialektyka),
- quadrivium (muzyka, geometria, arytmetyka, astronomia).

Charakterystyczny dla rozwoju kultury europejskiej w średniowieczu był również rozwój uniwersytetów – typu paryskiego.

Średniowieczna kultura polska, podobnie jak kultura europejska dotyczyła i związana była z takimi dziedzinami życia jak: literatura, nauka, malarstwo, sztuka i architektura. Literatura charakteryzowała się anonimowością (twórcy nie ujawniali się), propagowała ideały średniowiecza, pisana była łaciną, charakterystyczne również było zdobienie i ręczne wykonanie. Literatura ta była typowa dla monarchii wczesnopiastowskiej. Związana była z takimi gatunkami jak: eposy rycerskie, kroniki, żywoty, roczniki, utwory o tematyce religijnej. Do najbardziej rozpowszechnionych w średniowieczu dzieł literackich należą kroniki, których powstał cały szereg w tym okresie. Najbardziej znane to kronika Galla Anonima, kronika Wincentego Kadłubka, kronika Janka z Czarnkowa, kronika Jana Długosza.

Spróbujmy nieco bliżej przyjrzeć się znaczeniu, jakie odgrywały kroniki w życiu epoki ludzi średniowiecza. Kronika dostarczała wielu informacji, jej podstawowym celem było spisanie wydarzeń (tych prawdziwych i tych, które autor usłyszał), głównie dla kolejnych pokoleń. Sam Gall (którego postać budzi do dnia dzisiejszego wiele wątpliwości) pisał iż, „spisuję kronikę wydarzeń w państwie polskim w tym celu, żeby za darmo nie jeść chleba Bolesława Krzywoustego”. Otóż Gall Anonim pisał na dworze Krzywoustego, a jego dzieło ma za główny cel pochwałę rządów Krzywoustego, które zostały zestawione z rządami jego poprzedników. Nieco inaczej kronikę swoją napisał Jan Długosz – „Annales” – roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego”. Długosz w dwunastu księgach spisał to wszystko, czego dowiedział się od osób żyjących w czasie powstania kroniki i z zapisków wcześniejszych kronikarzy. Jego dzieło opisuje początki powstania państwa polskiego wywodzące nasz naród od przodków Izraelitów, kolejno opisuje rządy władców państwa polskiego, zwracając również uwagę na obrzędy, spektakle, ceremonie, obyczajowość i życie codzienne ludności

żyjącej w czasach dynastii Piastowskiej.

Zauważmy, wiec jak ogromną kopalnią wiedzy stanowi dla nas (już przecież kolejnych pokoleń) dzieło Długosza i innych kronikarzy. Stanowią one bogate źródło informacji i wiedzy, z których możemy dowiedzieć się o bardzo wielu ciekawostkach, faktach i wydarzeniach.

Obok szeregu kronik powstałych na przełomie wieków średnich, literatura polskiego średniowiecza znana jest również z szeregu utworów religijnych, bądź o tematyce religijnej. Charakterystycznymi utworami są tutaj: Bogurodzica, Kazania Świętokrzyskie, Biblia Królowej Zofii, Żywoty Świętych. Tematyka tej literatury związana jest poglądem teocentrycznym, który za główny cel uznaje wiarę w Boga, życie wieczne, umartwianie się na ziemi, aby osiągnąć cel życia w niebie. Z tego względu charakterystyczną cechą polskiej średniowiecznej literatury jest tematyka religijna. Utwory te mają na celu, przybliżyć ludziom epoki, że całe życie należy poświęcić Bogu.

Z kulturą polskiego średniowiecza związana jest również sztuka, architektura, i malarstwo, które także związane były z teocentryzmem. Cały nurt wieków średnich wyznaczony był przez zainteresowania związane z Bogiem, jego dążeniem do życia doczesnego i osiągnięcia życia wiecznego. Charakterystyczne dla polskiej sztuki wieków średnich są: ołtarz Wita Stwosza w Krakowie, rzeźby nagrobkowe, rzeźby kamienne i w drewnie. Sztukę wieków średnich w Polsce reprezentują przede wszystkim Kościół Mariacki w Krakowie, bazylika Mariacka w Gdańsku, budynki uniwersyteckie (Collegium Maius w Krakowie, Akademia Krakowska - a obecnie Uniwersytet Jagielloński), ratusze: we Wrocławiu, Toruniu, Krakowie, sukienice, mosty, mury obronne, barbakany, sztuka miejska.

Przedstawione przykłady bardzo dokładnie obrazują i przedstawiają nam znaczenie sztuki wieków średnich, świadczą o tym, że była to sztuka typowo miejska, dostosowana do potrzeb ludności i życia codziennego w średniowieczu.

Podsumowując informacje dotyczące kultury wieków średnich w Polsce, musimy pamiętać, że odegrała ona istotną i bardzo ważną rolę w procesie kształtowania państw europejskich. Poglądy, doktryny, filozofia, kultura, sztuka, nauka i architektura miały decydujący wpływ na powstanie, rozwój i znaczenie w państwa polskiego. Kultura średniowieczna stworzyła główną bazę do powstania kolejnych kultur, ich rozwoju i do wytworzenia krytyki w stosunku do epoki wieków średnich przez następne epoki.